

ВІДГУК

**офіційного опонента, доктора економічних наук, професора
МАРГАСОВОЇ Вікторії Геннадіївни
на дисертаційну роботу КОНОНОВОЇ ОЛЕКСАНДРИ ЄВГЕНІЇВНИ
“СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ БУДІВЕЛЬНОГО СЕКТОРУ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ: ТЕОРІЯ І МЕТОДОЛОГІЯ
ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ”, подану до захисту на здобуття
наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 –
економіка та управління національним господарством**

Актуальність теми дисертації та її зв'язок з науковою тематикою.

Стратегії розвитку будівельного сектору національної економіки в сучасних соціально-економічних умовах, тенденції розвитку яких характеризуються глобальною кризою та трансформацією, виступають передумовою формування відкритого будівельного конкурентного середовища, яке функціонує із ускладненою процедурою отримання дозвільних документів, неможливістю для інвесторів належним чином оцінити інвестиційну привабливість об'єкта, неузгодженістю норм містобудівного законодавства, потреби у посиленні контролю над забудовниками та наданні можливості передачі недобудови в комунальну власність, необхідності формування єдиного містобудівного кадастру та інше. За таких умов функціонують та розвиваються суб'єкти будівельного сектору національної економіки, що пояснює їх результати діяльності, конкурентні переваги та обмеження.

Стратегічне забезпечення розвитку будівельного сектору національної економіки є, з одного боку, прерогативою держави, з іншого боку – необхідністю відповідати результатам діяльності будівельних підприємств сучасним тенденціям розвитку та інтересам стейкхолдерів ринку, тому вирішення питань ефективності стратегій розвитку будівельного сектору необхідно погоджувати із представниками секторів ринку та владними структурами засобами сучасних методологічних досліджень.

Зважаючи на соціальну, екологічну та економічну роль будівельного сектору, акценти на досягнення екологічної нейтральності, соціальної справедливості, економічної ефективності повинні враховуватись при формуванні та реалізації стратегій будівельного сектору, що вимагає систематизації ключових показників, обґрунтування вибору більш інформативних методологій досліджень.

Отже тема дисертаційної роботи, метою якої є систематизація теоретичних, методологічних засад щодо формування, оцінювання та підвищення ефективності стратегій розвитку будівельного сектору національної економіки в умовах сталого розвитку, є актуальною та своєчасною.

Дисертаційна робота виконувалась згідно з планами науково-дослідних робіт «Розвиток національної економіки в контексті сучасної економічної теорії» (номер державної реєстрації 0116U000798, Класичний приватний університет); «Обліково-аналітичне забезпечення управління розвитком соціально-економічної системи» (№ державної реєстрації 0116U000778, 2016-2020 рр., ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»); «Методологія соціально-економічного, інформаційного та науково-технічного розвитку регіонів, галузей виробництва, підприємств та їх об'єднань» (№ державної реєстрації 0116U006782, 2016-2022 рр., Національна металургійна академія України); «Методологія управління підприємствами різних організаційно-правових форм та форм власності» (№ державної реєстрації 0107U001146, 2019 р., Національна металургійна академія України) та «Управління економічною ефективністю діяльності підприємств» (№ державної реєстрації 0118U000786, 2020 р., Громадська наукова організація «Міжнародний центр з розвитку науки і технологій»). Зазначене підтверджує актуальність та своєчасність теми дослідження.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність

Наукові положення, висновки та рекомендації, що представлені у дисертаційній роботі Кононової О.Є., є достатньо аргументованими та достовірними, базуються на опрацюванні значної кількості наукових праць вітчизняних та закордонних вчених, використанні достатнього обсягу статистичної інформації.

Для здійснення теоретичного визначення, типологізації теоретичних аспектів економічних процесів, явищ, досліджуваних в теоретичній частині дисертації використано методи узагальнення та структурно-логічного аналізу, історіографії та систематизації. З метою формування методологічних основ оцінювання рівня ефективності стратегій розвитку будівельного сектору використано методи узагальнення, метод аналізу та синтезу, порівняння, систематизації, комплексний. Для проведення оцінювання ефективності стратегій розвитку будівельного сектору національної економіки комплексно застосовувалися статистичний, порівняльний та індексний методи. З метою аналізу екологічних параметрів розвитку суб'єктів будівельного сектору за нормативними вимогами до провадження господарської діяльності застосовано нормативний метод. Обґрунтовуючи шляхи підвищення ефективності стратегій розвитку будівельного сектору національної економіки використано сценарний метод та прогнозування. Рациональний вибір та коректне застосування перелічених методів дослідження свідчить про обґрунтованість та достовірність отриманих результатів та висновків дисертації.

Основні положення, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертації, їх новизна

Результати та висновки проведеного дослідження збагачують сучасну економічну науку в напрямі обґрунтування теоретичних, методологічних засад щодо формування, оцінювання та підвищення ефективності стратегій розвитку будівельного сектору національної економіки в умовах сталого розвитку, мають практичне значення для реалізації стратегічних заходів із розвитку будівельного сектору національної економіки.

За результатами огляду джерельної бази дослідження запропоновано трактування сутності категорії стратегії розвитку суб'єкта економічної системи (суб'єктів, сектору), *підрозділ 1.1 дисертації*. Досліджено нормативно-правове забезпечення формування та реалізації стратегій розвитку суб'єктів будівельного сектору національної економіки. Проаналізовано класифікації стратегій розвитку суб'єкта економічної діяльності. Запропоновано теоретичний підхід до класифікації стратегій розвитку суб'єкта економічної діяльності, *підрозділ 1.2 дисертації*.

Автором проаналізовано методологічні особливості оцінювання ефективності стратегій розвитку в економічній теорії. Розроблено теоретико-концептуальні положення щодо формування та дослідження стратегій розвитку будівельного сектору національної економіки відповідно до європейського досвіду, вимог сталого розвитку, сучасного стану суб'єктів сектору, *підрозділи 1.1., 1.2., 1.3 дисертації*. Сформовано концептуальне бачення розвитку методології оцінювання ефективності стратегій розвитку будівельного сектору національної економіки, *підрозділ 3.2 дисертації*.

Досліджено методологію оцінювання ефективності стратегій розвитку суб'єктів будівельного сектору національної економіки, визначено її основні переваги, обмеження в застосуванні. Розроблено науково-методологічний підхід до оцінювання ефективності стратегій розвитку суб'єктів будівельного сектору національної економіки, *підрозділ 3.3*. Обґрунтовано уніфіковане методологічне забезпечення оцінювання ефективності стратегій розвитку підприємств будівельного сектору національної економіки.

Розроблено та апробовано науково-методологічний підхід до оцінювання стану та тенденцій розвитку будівельного сектору в контексті людського потенціалу та розмірів території країни, *підрозділ 2.1*.

Розроблено та апробовано науково-методологічний підхід до оцінювання типів застосованих стратегій розвитку суб'єктами будівельного сектору національної економіки, *підрозділ 2.2 дисертації*. Досліджено обмеження використовуваного суб'єктами інструментарію стратегічного управління.

Обґрунтовано та реалізовано науково-практичний підхід до дослідження впливу факторів на розвиток будівельного сектору, *підрозділ 4.1 дисертації*. Визначено передумови поточного стану та перспективи розвитку будівельного сектору.

Розроблено науково-практичний підхід до оцінювання ефективності еколого-економічної складової стратегії розвитку суб'єкта будівельного сектору національної економіки, *підрозділ 4.4 дисертації*. Досліджено сфери екологізації підприємств будівельного сектору в частині впливу діяльності на довкілля, стану управління відходами та енергоефективністю. Визначено стратегічні орієнтири досягнення екологічної нейтральності діяльності суб'єктів будівельного сектору національної економіки.

Оцінено перспективність упровадження закордонного досвіду в частині упровадження стратегії енергоефективності, використання інноваційних технологічних стратегій. Обґрунтовано науково-методологічний підхід до оцінювання можливості впровадження стратегії коопетиції в діяльність учасників усіх стратегічних груп сектору будівництва в Україні, *підрозділ 5.2 дисертації*. Прогнозовано синергетичний ефект від упровадження стратегії коопетиції, *підрозділ 5.4 дисертації*. Відповідно визначено перелік необхідних змін у всіх сферах функціонування будівельного сектору.

Узагальнено та обґрунтовано основні напрями державної підтримки стратегій розвитку будівельного сектору національної економіки стосовно усунення невідповідності нормативно-правового забезпечення граничних норм впливів від здійснення будівельних робіт, нівелювання корупційних, інвестиційних ризиків у будівництві; створення й упровадження енергоефективних технологій та обладнання; розвитку державно-приватного партнерства, *підрозділ 5.3 дисертації*.

Вищезазначене дозволяє зробити висновок, що поставлену мету дослідження досягнуто, а завдання дисертаційної роботи виконано. Висновки та рекомендації, що сформульовані у дисертації, відповідають її змісту, корелюють із поставленими завданнями та підтверджують глибину, науково-практичну цінність та оригінальність проведеного дослідження.

Теоретичне і практичне значення результатів дисертаційної роботи

Теоретичне значення результатів дисертаційної роботи полягає у розвитку категоріального апарату, концептуальних та прикладних положень, розробці відповідних науково-практичних рекомендацій, які розвивають економічну науку в частині стратегічного аналізу, планування та розвитку будівельного сектору.

Теоретико-методологічну цінність результатів дисертації доводить їх використання у навчальному процесі Класичного приватного університету (довідка № 20/20 від 16.03.2020 р.) та ДВНЗ «Придніпровській державній академії будівництва та архітектури» (Довідка № 38-0838-71 від 17.09.2020 р.).

Практичне значення отриманих результатів полягає в обґрунтуванні науково-методологічних підходів до оцінювання ефективності стратегій розвитку суб'єктів будівельного сектору національної економіки; стану та тенденцій розвитку будівельного сектору у розвинених країнах і країнах, що розвиваються; типів застосованих стратегій розвитку суб'єктами будівельного сектору національної економіки; впливу факторів на його

розвиток; ефективності еколого-економічної складової стратегії розвитку суб'єкта будівельного сектору національної економіки; прогнозування та оцінювання можливостей впровадження стратегії коопетиції та відповідних заходів державної підтримки реалізації стратегій розвитку будівельного сектору національної економіки. Практичні розробки є універсальними та надають змогу приймати ефективні управлінські рішення у відповідності до вимог зовнішнього та внутрішнього середовища функціонування будівельного сектору національної економіки.

Практичну цінність основних розробок автора підтверджують акти їх впровадження у діяльність ТОВ «Будівельна компанія «МЕГА-БУД» (Довідка № 00/125/25-0147 від 14.10.2020 р.), ТОВ «МІСТОБУДІВНИК-ДНІПРО» (Довідка № 01-457-6734 від 04.09.2020 р.), Народного депутату України С. О. Демченко (Довідка № 360-244/2020 від 09.11.2020 р.), Департаменту капітального будівництва Дніпропетровської обласної державної адміністрації (довідка № 957/0/174-20 від 24.09.2020 р.), Слобожанської об'єднаної територіальної громади (довідка 03-07/10/123 від 27.11.2020 р.), Новоолександрівського об'єднання територіальної громади (довідка № 1869/2-13 від 23.10.2020 р.).

Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих роботах автора

Результати наукових досліджень Кононової О.Є., які покладено в основу дисертації, оприлюднені та є у відкритому доступі. За темою дисертації опубліковано 53 друковані праці, з них: 1 – одноосібна монографія, 6 – розділи в колективних монографіях; 24 статті в міжнародних періодичних виданнях та у виданнях України, які включені до наукометричних баз, 1 стаття в інших виданнях; 20 – матеріали науково-практичних конференцій. Загальний обсяг публікацій автора 48,26 друк. арк., з них особисто автору належить - 45,72 друк. арк.

В опублікованих працях здобувача повно відображено сутність отриманих результатів виконаного дослідження та їх наукова новизна. Результати дослідження доповідались і отримали позитивну оцінку на міжнародних науково-практичних конференціях. З огляду на зазначене, апробацію результатів дисертаційної роботи слід вважати достатньою.

Автореферат дисертації відображає її зміст і не містить положень, що не висвітлені в дисертаційній роботі.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Дисертація містить окремі положення, що носять дискусійний характер:

1. Щодо науково-методологічного підходу до оцінювання стану будівельного сектору національної економіки відносно інших країн, підрозділі 2.1 дисертації. Автором зазначено, що підхід заснований на

розрахунку індексів розвитку будівельної галузі відносно до людського потенціалу (I_{cdp}) та розвитку будівельної галузі відносно до території країни. Зважаючи на те, що суть поняття «розвиток» стосується переходу системи у більш якісний стан, доречно пояснити, зростаюча тенденція значень індексів дійсно визначає «розвиток» чи лише позитивну тенденцію. В основу розрахунку даних індексів покладено індекс будівельної продукції (I_{bp}), потребує пояснення, яким чином його розраховано та який зв'язок він має із показником обсягів виробленої будівельної продукції (виконаних будівельних робіт) підприємствами країни (V_{cp}).

2. Щодо науково-методологічного підходу до оцінювання ефективності стратегій розвитку суб'єктів будівельного сектору, підрозділ 3.3. Потребує пояснення автора щодо рекомендованого періоду дослідження, який визначається самостійно від п'яти років, зважаючи на існуюче короткострокове, середньострокове та довгострокове стратегічне планування та рекомендації практиків щодо актуальності саме короткострокового стратегічного планування в умовах кризи та непередбачуваності середовища. Доцільно обґрунтувати, за якими критеріями на п'ятому етапі реалізації підходу «констатується інноваційність стратегічного управління» будівельного підприємства. Також, визначення рівня відповідності стратегії розвитку реалізованому потенціалу підприємства (C_{real}) здійснюється за формулою 3.1, де не зазначено, які саме показники у формулі характеризують потенціал будівельного підприємства та яким чином його визначено у роботі.

3. Обґрунтований науково-методологічний підхід до оцінювання типів застосованих стратегій розвитку суб'єктами будівельного сектору національної економіки, підрозділ 2.3 дисертації, включає етапи «оцінки типу та особливостей стратегій розвитку, які декларують досліджувані підприємства (об'єднання підприємств) на концептуально-плановому рівні» та «оцінки типу та особливостей стратегій розвитку, які впроваджено досліджуваними підприємствами (об'єднаннями підприємств) на рівні реалізації». Потребує пояснення, за якими критеріями в роботі реалізовано оцінювання та порівняння «концептуально-планових та фактичних засад впровадження стратегій розвитку досліджуваних суб'єктів будівельного сектору економіки України, тобто визначення стратегічного розриву між декларуванням курсу розвитку та його впровадженням».

4. Доцільно пояснити спосіб або метод обґрунтування переліку внутрішніх, зовнішніх, міжнародних факторів впливу, що зазначений у пропонованій методології оцінювання впливу факторів на розвиток підприємств будівельного сектору національної економіки, підрозділ 4.1 дисертації. Потребує пояснення, чому міжнародні фактори не було включено у зовнішні.

5. Проведено оцінювання та охарактеризовано сучасні стратегії розвитку суб'єктів будівельного сектору національної економіки, підрозділ 4.2. Потребує пояснення, яким чином корелюють дослідженні стратегії розвитку будівельних підприємств із державними або регіональними

стратегіями, положення яких на сьогодні є актуальними і визначають вектор розвитку будівництва в Україні.

6. Оцінювання рівня ефективності впровадження планової (задекларованої) стратегії розвитку підприємств будівельного сектору національної економіки наведено у підрозділі 4.3 дисертації. Потребує додаткового обґрунтування обмежений вибір лише трьох статистичних показників для визначення результату впровадження стратегії розвитку, а саме: обсяг доходу (виручки) від реалізації будівельної продукції, тис. грн.; обсяг виробництва будівельної продукції, тис. грн.; обсяг чистого прибутку, тис. грн.

7. Науково-практичний підхід до оцінювання ефективності еколого-економічної складової стратегії розвитку суб'єкта будівельного сектору національної економіки, підрозділ 4.4 дисертації, базується на розрахунку суми значень показника «охорони довкілля від діяльності будівельного підприємства», «негативного впливу на довкілля від діяльності будівельного підприємства (через перевищення гранично допустимих норм)», «економії витрат від інноваційного використання, переробки відходів будівельної діяльності» та «енергоефективності». Зважаючи на відмінність у рівні розвитку, розмірі, секторі ринку будівельних підприємств та принциповою відмінністю за суттю та характером прояву явищ, що описують зазначені показники, доцільно було б використати інтегральне оцінювання ефективності на основі побудови мультиплікативної моделі із ваговими коефіцієнтами.

8. Потребує уточнення, за яким критерієм або принципом було обрано будівельні підприємства для дослідження: рівня відповідності стратегій розвитку реалізованого потенціалу (підрозділ 4.2 дисертації), ефективності впровадження планової стратегії (підрозділ 4.3 дисертації), ефективності еколого-економічної складової стратегії розвитку (підрозділ 4.4 дисертації). Також доречно пояснити, наскільки правомірно порівнювати результати їх діяльності, зважаючи на їх принципову різницю у розмірі та рівні розвитку.

9. Враховуючи, що тема дослідження присвячена стратегії розвитку будівельного сектору національної економіки, з точки зору теорії і методології оцінювання ефективності, в результаті доцільно було б обґрунтувати відповідну стратегію не тільки для окремих суб'єктів будівельного ринку, а і для сектору будівництва національної економіки в цілому.

10. Робота має окремі стилістичні неточності, які в цілому не впливають на якість роботи.

Загальні висновки і оцінка дисертації

Дисертаційна робота Конової Олександри Євгеніївни «Стратегія розвитку будівельного сектору національної економіки: теорія і методологія оцінювання ефективності» є самостійною, завершеною працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані теоретичні та методологічні результати,

що в сукупності є суттєвими для вирішення питань систематизації теоретичних, методологічних засад щодо формування, оцінювання та підвищення ефективності стратегій розвитку будівельного сектору національної економіки в умовах сталого розвитку. Актуальність обраної теми, обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, новизна та повнота викладу в опублікованих працях відповідають вимогам, встановленим до докторських дисертацій. Тема дисертації та її зміст відповідають паспорту спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Дисертаційна робота Конової Олександри Євгеніївни «Стратегія розвитку будівельного сектору національної економіки: теорія і методологія оцінювання ефективності», представлена на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук, відповідає вимогам пунктів 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567 (зі змінами та доповненнями), а її автор, Конова Александра Євгеніївна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент:

Доктор економічних наук, професор,
проректор з наукової роботи,
Заслужений економіст України
Національний університет
«Чернігівська політехніка»,
м. Чернігів

В.Г. МАРГАСОВА